

SKOV

Danmark er et skovland. Hvis naturen blev overladt til sig selv, ville det meste af landskabet springe i skov.

Før de første mennesker bosatte sig i Danmark, var landet dækket af en ur-skov. Her voksede forskellige arter af løvtræer, og der var mange moser, sumpe, kilder, åer og søer i skovene. Langs vandløb og søer og i lysninger, hvor træerne var væltet, var der både plads og mad til elge, kronstyr og ur-okser. De store græssere holdt lysningerne åbne, mens vildsvin og bævere prægede skovens udseende ved at grave og bygge dæmninger. Træerne voksede til de blev gamle og faldt omkuld. De blev liggende hvor de faldt, og skabte et fødegrundlag for mange arter af skovens svampe og insekter. Variationen i landskabet gav mange forskellige levesteder for planter, fugle, insekter, svampe og pattedyr. Skoven blev dermed den naturtype i Danmark med flest forskellige arter af planter og dyr – altså den mest diverse naturtype. Biodiversitet er et udtryk for mangfoldigheden og variationen i naturen, og en stor del af de danske dyre- og plantearter er stadig knyttet til skoven den dag i dag. Forskere skønner at vi i dag har ca. 20.000 skovlevende arter i Danmark. Men skovene i Danmark har ændret sig meget gennem tiden. Siden mennesket bosatte sig i Danmark har vi udnyttet skoven. Man fældede træer til bygninger, skibe og brænde. I lysningerne kunne folk slå hø og deres husdyr græssede i skovene. Man ryddede skov for at

kunne opdyrke landskabet, og i starten af 1800-tallet dækkede skovene kun 4 % af Danmarks areal. I 1805 vedtog kongen en lov, der skulle gøre det forbudt at rydde skov i Danmark, og lige siden har man arbejdet på at plante mere skov herhjemme. I dag er ca. 14 % af Danmarks areal dækket af skov. Den skov vi ser i Danmark i dag er derfor kulturskov og en del af den er produktions-skov med formålet at producere tømmer. Mange steder har vi også afvandet skovene med grøfter og dræn for at øge arealet til tømmerproduktion. På den måde er mange af skovens naturlige lysninger og vådarealer forsvundet. Der er også områder af naturskov og urørt skov i Danmark. Ca. 9.000 hektar skov er i dag udlagt som urørt skov. Der går dog mange år førend de arealer, der udlægges til urørt skov, opnår et naturligt præg og kommer til at ligne naturlig skov. I naturskoven og den urørte skov får træerne lov at stå til de vælter og går i forfald. Insekter og svampe lever på de gamle og udgæede træer, og udgør det største artsantal i skoven. Træstammer, grene, løv og rødder indeholder det meste af skovens energi i form af kulstof og næringsstoffer. Når træstammerne nedbrydes frigives næringen til skovens planter og træer. De gamle træer og det døde ved, som udgør levesteder og fødegrundlag for mange arter af dyr og svampe, er derfor vigtige elementer i bevarelsen af skovens biodiversitet. Derfor er det vigtigt at lade grene, stammer og træstubbe blive i skoven, i stedet for at tage alt til tømmer.

Foto: Vild Campus

HVID ANEMONE

Hvid anemone *Anemone nemorosa*, Ranunkelfamilien/Ranunculaceae

I foråret dækker hvide anemoner skovbunden som et tæt tæppe. Der kan være op til 5 millioner anemoneblomster på et areal, der svarer til en fodboldbane. Hvid anemone blomstrer tidligt for at nå at få lys til fotosyntesen, før bøgetræerne springer ud, og lukker for lyset med deres tætte kroner. Hvid anemone er giftig for mennesker, men den er vigtig føde for flere af skovens dyr. Myrerne æder den olieholdige del af frugterne, og hjælper til gengæld med at sprede frøene. Om vinteren skraber rådyrene i skovbunden for at komme ned til anemonens næringsrige jordstængler. Her finder de næring når der ikke er andet grønt i skoven. **Bladene** er mørkegrønne, fligede og takkede. De ligner en hånd. **Blomsterne** ligner 6-7 takkede, hvide stjerner med gulgrøn midte og ofte rødviolet yderside. **Udbredelsesområde:** Almindelig i hele Danmark.

Voksested: Fugtig ofte leret bund. **Blomstringstid:** April-maj.

HULKRAVET KODRIVER

Hulkravet kodriver *Primula veris*, Kodriverfamilien/Primulaceae

Hulkravet kodriver er en af de første forårsblomster. Slægtsnavnet *Primula* betyder "den første", artsnavnet *veris* betyder "vår". Når du ser den første kodriver om foråret må du ønske! På dansk kaldes planten også "kopatteblomst" da blomsternes form og placering minder om kopatter. Hulkravet kodriver bestøves af citronsommerfugl *Gonepteryx rhamni*, bier og humlefluer – alle har lange snabler så de kan nå ned i det lange blomsterbæger. **Bladene** er græsgrønne, dunede og rynkede. Æggeformede med bløde takker i kanten. **Blomsterne** er en klase af 5-30 hængende, velduftende, smørgule blomster, indvendigt med orange pletter. De sidder på en 10-30 cm lang stilk. **Udbredelsesområde:** Ret almindelig i hele Danmark på nær Nordjylland. **Voksested:** Fugtig, veldrænet, næringsrig bund. **Blomstringstid:** April-maj.

Foto: Isidre Blanc

Foto: Heiti Paves

SKOVSKARNBASSE

Skovskarnbasse *Anoplotrupes stercorosus*, Skarnbassefamilien/Geotrupidae

Du kan nemt møde en skovskarnbasse på din skovtur, den går nemlig ofte en tur på stierne. Hvis ikke den er ude at gå eller flyve, så er den måske hjemme i sin gravegang i jorden. Skovskarnbassen er en gødningsbille, det vil sige at den lever i og af bl.a. hestenes og rådyrenes lort. Gravegangen kan du være heldig at finde under en klat gødning. Her bor dens larve, der spiser gødning som forældrene fylder gangen op med. Skovskarnbassen hører til gruppen af biller der hedder *torbister*. Til denne gruppe hører også de tropiske skarabæer, som lægger deres æg i kugler af møg og gødning, som de triller afsted med. **Kendetegn:** Skovskarnbassen er blåsort på oversiden og metallisk blåviolet på undersiden. Den ligner en lille kampvogn på 1-2 cm. Hvis du tager den op i en lukket hånd, kan du mærke dens mange kræfter i de stærke graveben. **Udbredelsesområde:** Almindelig i stort set hele Danmark. **Hvornår ses den:** Hele året på nær i vintermånederne.

Foto: AC Bahn

SKOV-JORDBÆR

Skov-jordbær *Fragaria vesca*, Rosenfamilien/Rosaceae
 Skov-jordbær er små i forhold til de mange dyrkede arter af jordbær. Til gengæld er smagen meget intens og helt speciel. De er sødere og mere krydrede end almindelige jordbær. Selvom man kalder dem for bær er jordbær ikke bær. Et bær har frøene siddende inde i frugtkødet, som et solbær, mens jordbær har frøene siddende udenpå. **Bladene** er græsgrønne med dybe riller. De er ægformede og sidder sammen 3 og 3. **Blomsterne** er åbne med 5 hvide kronblade og en solgul midte. De sidder på en 5-20 cm lang stilk. **Udbredelsesområde:** Almindelig i hele Danmark. **Voksested:** Lysåben, fugtig, muldrig bund. **Blomstringstid:** Maj-juli.

ALMINDELIG VEDBEND

Almindelig vedbend *Hedera helix*, Vedbendfamilien/Araliaceae
 Almindelig vedbend, som du måske kender under det tyske navn efeu, er en klatrende lian, der snor sig op ad skovens stammer. Dens latinske artsnavn *helix* betyder netop "jeg snor mig". Vedbend er giftig for mennesker og kan give kvalme, opkastning og diarre ved indtagelse. Fuglene kan dog godt tåle giften, og frøene spredes typisk med en fugleklat som gødning. **Bladene** er grønne hele året og der er 2 forskellige former. På de ikke-blomstrende skud er bladene pileformede med 3-5 spidser, mens de på de blomstrende skud er ovale med kun én spids. **Blomsterne** er gulgrønne og sidder i en kugleformet skærm. **Udbredelsesområde:** Almindelig i hele Danmark på nær Nord- og Vestjylland. **Voksested:** Kystnær, fugtig, næringsrig muldjord. **Blomstringstid:** September-november.

Foto: Muriel Bendel

Foto: Fritz Geller-Grimm

GLAT BÆNKEBIDER

Glat bænkebidder *Oniscus asellus*, Oniscidae
 Bænkebidere er krebsdyr der har forladt vandet for at leve på land. I Danmark findes der 27 forskellige arter af bænkebidere. En af de største og mest almindelige er glat bænkebidder. Den findes både udendørs og indendørs, hvor man kan møde den i fugtige kældre; derfor kaldes den også for "kældersvin". De fleste arter af bænkebidere ånder ved hjælp af en form for gæller, der hele tiden skal holdes fugtige. Derfor finder du typisk bænkebidere på fugtige steder, f.eks. under en sten eller en træstamme i skoven. En anden bænkebidder fra skoven er kuglebænkebideren *Armadillidium vulgare*. Den har fået sit navn fordi den kan rulle sig sammen til en kugle ligesom et bæltedyr *Armadillo*. **Kendetegn:** Bænkebidere er flade og grå/brune/sorte med en leddet krop. De har 7 par ben. Der sidder kun 1 par ben pr. kropsled. **Udbredelsesområde:** Almindelig i hele Danmark. **Hvornår ses den:** Hele året.

Tøndersvamp *Fomes fomentarius*. Foto: Lily M

Veterantræ fra Dyrehaven. Foto: Vild Campus

Brunflagermus *Nyctalus noctula*. Foto: Harald Süpfle

Tøndersvamp *Fomes fomentarius*, Stilkporesvamp-familien/Polyporaceae

Tøndersvampen kaldes også for fyrsvamp fordi den kan bruges til at tænde bål, da den let fanger gnister og holder gløder længe. Tøndersvampen er en af skovens mest almindelige trænedbrydende svampe. Den lever på svækkede og døde løvtræstammer, særligt på bøg og birk, hvor den sidder som en hylde på træstammerne. Tøndersvampens hat er hård og træagtig. Den ligner lidt en grålig og stribet hestehov. Hatten kan blive op til 50 cm bred, 25 cm høj og den kan nå op til 25 cm ud fra træstammen.

Tøndersvampen sidder tit højt oppe på stående træstammer, men kan også nemt findes på døde stammer i skovbunden. Den grålige hat, som vi kalder for svampen, er faktisk kun svampens frugt. Selve svampen kan du finde som tynde tråde under barken på træet den lever på. De tynde tråde kaldes også for hyfer. Tilsammen udgør hyferne et stort netværk, som hedder et mycelium. Tøndersvampens hyfer kan vokse ind i træets væv og optage næringsstoffer igennem nedbrydning af træets fibre. Når du ser tøndersvampens hovformede hat på træerne, så er svampen ved at have "spist op" og træet vil være mere eller mindre råddent og smuldrende indeni.

Skoven er den naturtype i Danmark, hvor du kan finde flest forskellige svampe. Af de mere end 6.000 svampearter, der kendes i Danmark, vokser ca. 4.500 arter overvejende i skove. Mange af svampene er rigtig gode til at nedbryde træ og hårde plantedele, som ikke kan nedbrydes af andre. En stor del af skovens insekter kan først få fat på de næringsstoffer de har brug for, når svampene har gjort forarbejdet med nedbrydningen af de hårde dele. For mange insekter spiller svampene derfor en afgørende rolle i forhold til at få fat på de mange næringsstoffer der findes i træstammer, grene, løv og rødder. Tøndersvampens

nedbrydning af træet sker først når træet er gammelt eller svækket. Det er derfor vigtigt for insektlivet i skoven, at træerne får lov til at blive gamle.

Veterantræer og flagermus

I de danske skove er det kun ét ud af 100 træer som er ældre end 150 år. De meget gamle træer kalder man for veterantræer. Du kan kende veterantræerne på at de "ser ud til at have levet et hårdt liv". De kan f.eks. have afbrækkede eller døde grene og markante huller. De kan have lagt sig halvt ned, have mistet halvdelen af toppen eller være hule indeni. Du vil også tit se svampe, mosser eller lav på træet. Veterantræerne er meget vigtige for biodiversiteten, da de har stor betydning som levesteder for mange forskellige arter af særligt insekter og svampe, - men også pattedyr og fugle, f.eks. spætter. Her findes mad og levesteder både for arter knyttet til det levende træ og til det døde ved. Der kan være helt op til 1.000 forskellige arter tilknyttet ét enkelt træ. Veterantræerne kan bl.a. være hjem for flagermus. Der findes 17 forskellige arter af flagermus i Danmark. Nogle bor i vores huse, nogle bor i grotter og huler, og nogle bor i hule træer. Om vinteren går flagermusene i dvale og sover. Derfor har de brug for gode, hule træer hvor de kan sove køligt men frostfrit. Om sommeren bruger flagermusene de hule træer om dagen, hvor de sover. Om natten jager og spiser de skovens mange insekter.

10-15 forskellige arter af flagermus finder deres mad mellem træerne og langs skovbryn. Flagermus er de eneste pattedyr, der har vinger og kan flyve aktivt. På latin hedder de *Chiroptera*, som betyder "håndvinge".

